

178. Felsőörs, Bārökert
(MRT 2. k. 19/12 lh., KÖH 7908)
(Veszprém megye) U, R, B

Felsőörs D-i széle és az egykori tsz-major, ma betonkeverő üzem között húzódó domboldal a 19. sz. óta ismert lelőhely, melynek területén telkeket jelöltek ki és 2008-ban közművesíteni kezdték. A munkához megelőző feltárás kapcsolódott. 2009-ben megkezdődött a beépítés. Az 55/13 hrsz. telken a házalap területén 9 objektumot tártunk fel, közülük 5 nagyobb méretű kerek cölöplyuk, 2 kerek gödör és 2 méhkas alakú gödör. A leletanyag nagyobb része a lengyeli kultúrába tartozik, a méhkas alakú gödrök anyaga késő bronzkori.

Az 55/29 hrsz. telken az NKA támogatásával történt feltárás, 400 m²-en. Ez a telek a domb lábánál található, a forrás közelében. A cél a korai vonaldíszes települési réteg feltárása volt, de jelentős lengyeli leletanyag is napvilágra került. Közülük a legjelentősebb egy Lengyel II. korú idoltöredék és egy zsámoly. Az előkerült jelenségek nagyobb része gödör. A DVK gödrök elsősorban a felület ÉNy-i és ÉK-i sarkában csoportosultak, ezek sekély, szabálytalan ovális formájú beásások. Az egyik DVK objektum keskeny, mély, ún. Schlitzgrube. A jelenségek zöme a lengyeli kultúrába tartozik. A felület DK-i negyedében egy É-D-i tájolású, 7 m széles cölöpszerkezetű házat találtunk. A ház túlnyúlik az ásatási területen, feltárt hossza 16 m. A házat később átszelte egy sekély, K-Ny-i irányú árok. A ház mögött és tőle ÉNy-ra nagy, kerek gödrök voltak.

Az egyik gödör mellett és a másikba beleásva előkerült két K-Ny-i tájolású, zsugorított csontvázas sír. Az egyik bal oldalán fekvő, erősen zsugorított váz, melléklete egy kőpenge volt a csípő mögött. A másik bal oldalán fekvő, hiányos váz, melléklete kis edényke volt, a koponyán kőpengét találtunk. A felület DNy-i negyedében késő rézkori, méhkas alakú gödrök csoportját tártuk fel.

REGENYE JUDIT

179. Felsőszentiván, Rémi-úti-dűlő, Szekeres-csatorna

(Bács-Kiskun megye) Sza, Á, Ú

Felsőszentiván belterületétől ÉNy-ra, a Rém és Felsőszentiván közötti műút Ny-i oldalán, a Szekeres-csatorna két ágának szögletében a Horvát Tranzit gázszállító vezeték építéséhez kapcsolódóan megelőző feltárást végeztek a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai. Az ásatás során egyértelművé vált, hogy a projekt örökségvédelmi hatástanulmányában HT-43, ill. az attól kb. 80 m-re, keletre HT-42 jelzéssel azonosított lelőhelyek összeérnek. A két lelőhely összenyitása és a HT-42 K-i, ill. a HT-43 Ny-i irányú hosszabbítása alapján a lelőhely 320 m hosszan esett az 5 m széles nyomvonalba. A két lelőhely összenyitása alkalmával előkerült objektumokat a HT-42 lelőhelyhez soroltuk.

HT-42 (KÖH 69465): 2009. szeptember 2–11. között kutattunk a lelőhely középső szakaszán. A sárga,

homokos altalajon 84 objektum feltárását különítettük el a nyésést követően. A 93 stratigráfiai egység közül 79 gödör, 10 árok, 2 oszlophely, egy ház és egy sír volt, melyek közül 56 szarmata, 7 késő Árpád-kori, 3 újkori és 27 korhatározó leletanyag hiányában ismeretlen korú.

A szarmata objektumok a HT-42 és a HT-43 lelőhelyek összenyitásának felületén, ill. a HT-42 Ny-i részén sűrűsödtek. A lelőhely K-i szélét egy kb. 4 m széles egykori érmeder jelentette, melynek K-i magaspártján néhány szarmata, ill. lelet nélküli, nem keltezhető telepobjektum jelentkezett. A HT-42 és a HT-43 lelőhelyen előkerült szarmata objektumok egykorúak és egyazon településhez tartoztak, melynek Ny-i széle az ÉNy-DK irányú Szekeres-csatorna mentén húzható meg. Ezt támasztják alá a lelőhely Ny-i és K-i szélén futó kerítőárkok is.

A szarmata telepobjektumok kisebbik hányadát alkotják az általában É-D, ÉNy-DK vagy Ny-K irányú, ívelten szűkülő falú, ívelt aljú kerítő- vagy vízelvezető árkok. Betöltésükből kevés leletanyag került elő. A gödrök kerek vagy ovális alakúak, méhkas formájúak, egyenesen bővülő vagy egyenesen szűkülő falúak. Az egyetlen, téglalap alakú, ÉNy-DK hossz tengelyű, félig földbe mélyített épületet a lelőhely középső részén tártuk fel. A házban cölöphelyet nem találtunk, ÉK-i sarkából egy 100 cm hosszú, 50 cm széles, lejtős aljú, árokszerű objektum futott ki. Az építmény ÉNy-i részére ásták rá egy szarmata férfi DNy-ÉK tájolású, bolygatatlan sírját, melyben vas lándzsahegyet, vaskést és vas övcsatot bontottunk ki.

A szarmata telep leletanyagának döntő hányadát kézzel formált fazekakhoz vagy fedőkhöz, ill. korongolt, szürke hombárokhoz, duzzadt peremű tálakhoz, téglaszínű (ritkán festett) tálakhoz tartozó töredékek alkotják. Néhány gödörből római importedények töredékei (amphora, Drag 31 tál oldaltöredékei) is felszínre kerültek. Alacsony számban találtunk őrlő- vagy fenőkőtöredékeket. Az állatsontok között magas arányban fordultak elő szarvasmarha-, sertés- és kutyamaradványok. Az egyik gödörben teljes kutyavázat is feltártunk.

A késő Árpád-kori, gyakorta a korábbi szarmata gödrökre ráasott telepobjektumok a lelőhely Ny-i részén koncentráálódtak. A korszakbeli gödrök kerek vagy téglalap alakúak, faluk egyenesen szűkülő vagy egyenesen bővülő. Betöltésükből főként bográcsokhoz és fazekakhoz tartozó töredékek kerültek elő. Az egyik fazék alján fogaskerek alakú mesterjegy látható.

HT-43 (KÖH 69469): Szeptember 1–9. között a lelőhely középső részén, a sárga, homokos altalajon 14 objektum feltárását különítettük el. A 18 stratigráfiai egység között 8 gödör, 8 árok, egy kemence és egy cserépréteg volt, melyek közül 12 szarmata kori, 6 pedig korhatározó leletanyag hiányában ismeretlen korú.

Az árkok alakjukat és irányukat tekintve; a gödrök méretüket és alakjukat tekintve megegyeztek a HT-42 lelőhely objektumaival. Az egyetlen nagyméretű, ovális alakú, lépcsős aljú bányagödör a lelőhely nyomvonalon belüli területének K-i szélén helyezkedett el, ÉNy-i

részéhez egy kemencét is építettek. A kemence sütő-felülete alatt korongolt, szürke edénytöredékekből álló réteget dokumentáltunk.

A leletanyag nagy részét az edénytöredékek alkotják, melyek mintegy fele kézzel formált fazekakhoz, másik fele korongolt, szürke és téglaszínű edényekhez tartozott.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Botyán Katinka, Császi Dávid, Molnár Zsolt technikusok.

GULYÁS GYÖNGYI

180. Felsőszentiván határa

(Bács-Kiskun megye) Ő, B, Sza, N, Á

2009. szeptember 2–4. között az 55. sz. főút Tataháza–Csávoly szakaszán burkolatmegerősítés és kerékpárút építése kapcsán, örökségvédelmi hatástanulmány készítése céljából végeztünk terepbejárást. A tervezett beruházás a főút 71+776–84+475 km-sz. közötti – már meglévő – szakaszát, ill. annak közvetlen környezetét érintette. A munka folyamán külterületeken az út mindkét oldalát 50-50 m szélességben vizsgáltuk, összességében a szakaszoknak kb. 37–38%-a bizonyult hatékony terepi vizsgálatra alkalmasnak.

Felsőszentiván közigazgatási területén ismert lelőhelyet nem érintettünk, de 5 új lelőhelyet azonosítottunk: HT-108, HT-134–137 (KÖH 72695, 73231, 73233, 73235, 73237). Az őskori, bronzkori, szarmata, hunkori szarmata és Árpád-kori leletanyag felszíni telepnyomra utalt.

Munkatársak: Bácsmegi Gábor régész, Sultis László régésztechnikus, Csenkey-Sinkó András restaurátor.

PARDITKA GYÖRGYI

181. Foktó, Kis-tő-sarok

(KÖH 72707)

(Bács-Kiskun megye) B, Á, Ú?

A lelőhely Dunapataj községtől D-re található, egy lankás kiemelkedésen, az 51. sz. út két oldalán, 220 m hosszan húzódva. A főút a lelőhely közepén fut keresztül, a telep Ny-i és K-i irányban folytatódik.

Az 51. sz. út szélesítéséhez kapcsolódó szakfelügyelet alkalmával előkerült lelőhelyen a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai 1983 m²-en, 2009. július 30. és szeptember 26. között végeztek feltárást.

Az ásatás során egy középső bronzkori (Vatya-kultúra) telep részletét találtuk meg. A 68 feltárt objektum között 45 különböző méretű gödör és 9 ismeretlen korú cölöphely mellett egy rossz állapotban megmaradt, részben földbe mélyített ház is volt. Az objektumokból nagy mennyiségű házikerámia és kevés díszkerámia került elő, 10 árok újkorinak, vagy ismeretlen korúnak bizonyult. A bronzkori jelenségeken kívül egy nagyméretű

Árpád-kori gödröt, benne cserépbogrács-töredékeket is találtunk. A lelőhelyen – egy ismeretlen korú árokban feküdt lókoponyától eltekintve – rendkívül kevés állatcsont került felszínre. A feltárt területen több újkori beásás nyomára bukkantunk, valamint a főút melletti, a lelőhelyen végighúzóódó árokkal korábban több régészeti objektumot is részben megsemmisíthettek.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a kecskeméti Katona József Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Kulcsár Zoltán, Kulcsár Zoltánné, Frank Tamás.

HARGITAI ANDRÁS

182. Fonyód, Várhegy

(KÖH 54136)

(Somogy megye) Kö

A Várhegyen kilátó építését kezdték meg. A nagyobb munkák megkezdése előtt a területen tereprendezés ill. néhány vezeték áthelyezése miatt szakfelügyeletet végeztünk 2009. november 11–13. között. A terület két végén két kb. É-D-i irányú, ill. köztük egy kb. Ny-K-i irányú árkot nyitottunk.

Az eredeti altalajt 40 cm mélyen találtuk meg, de számos újkori beásás ennél mélyebben bolygatta a területet. Az árkokból több újkori töredék került elő, üveg- és műanyagdarabok utaltak a talaj mozgására. A területtől nem messze lévő egykori katonai légvédelmi megfigyelőállomás, majd később a kilátó építések, ill. a vezetékek lehelyezésekor jelentősen megbolygatták a területet. Az árkokban talált közepes mennyiségű középkori (13–15. sz.) kerámia arra utal, hogy ebben az időszakban lakhatták a dombot. Több téglá is előkerült a nagy mennyiségű kő mellett, ami arra utal, hogy korábban esetleg épület állhatott valahol a területen. A feltárás során régészeti objektumot nem találtunk. Megállapíthattuk, hogy az építendő kilátó területét a 20. században is jelentősen bolygatták, az esetleges korábbi objektumokat megsemmisítették. Ugyanakkor a talált középkori kerámia segítségével adatokat nyertünk a földvár történetére. A sáncok eredetére a későbbi munkálatok adhatnak pontos választ.

Munkatársak: Balla Krisztián, Cserép Tamás, Nyári Zsolt technikusok.

MOLNÁR ISTVÁN

183. Földes, Rákóczi Mezőgazdasági Kft.

(KÖH 72271)

(Hajdú-Bihar megye) Sza

2009 szeptemberében leletmentő ásatást végeztünk a szerveztrágya tározók földmunkái során előkerült régészeti jelenségek feltáráására. A lelőhelyen a római császárkori időszakából két körárkos szarmata temetkezést tártunk fel. Az egymás mellett elhelyezkedő kb. 15 m átmérőjű